

Türkiye'deki öğretmen iş stresi konulu tezlerin incelenmesi: Bir içerik analizi çalışması

Muhammed Murat Işkın¹, Mücahid Altınışik², Selime Işkın³

DOI 10.5281/zenodo.7691474

Özet

Bu araştırmada öğretmen iş stresi konusunda 2003-2022 yılları arasında yürütülen yüksek lisans tez çalışmalarının yapıldığı üniversite ve enstitü, tezlerin hazırlandığı yıl, danışmanların unvanları, çalışma grubu ve araştırma yöntemlerine göre dağılımlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla, 2003 ile 2022 yılları arasında yayımlanan 22 yüksek lisans tezinden elde edilen verilerin betimsel özelliklerinin belirlenmesi için nitel araştırma tekniği kullanılmıştır. Amaç kapsamında incelenen tezler; yayınlanan yıl, yayınlandığı danışmanların akademik unvanları, yayınlanan üniversite, çalışma grupları ve araştırma yöntemleri dağılımları incelenerek elde edilen veriler yorumlanmıştır. Araştırma sonucunda tezlerin 2019 yılında daha çok yayınlandığı, tezlere daha Dr. Öğretim Üyesi unvanı ile danışmanlık yapıldığı, çalışmaların en çok Marmara Üniversitesinde yapıldığı, çalışma gruplarında en çok öğretmen odaklı çalışma grubu oluşturulduğu ve araştırmaların nicel yöntem ile yapıldığı ve en çok Eğitim Yönetimi ve Denetimi alanında yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: iş stresi, öğretmen, yüksek lisans tezi

Examination of theses on teacher job stress in turkey: a content analysis study

Abstract

The aim of this study was to determine the distribution of universities and institutes where master's thesis studies on teacher job stress were conducted between 2003 and 2022, as well as the years in which the theses were prepared, the titles of the advisors, and the distribution of the study groups and research methods. To achieve this goal, a qualitative research technique was used to determine the descriptive characteristics of the data obtained from 22 master's theses published between 2003 and 2022. The data were interpreted by examining the distribution of the year of publication, the academic titles of the advisors, the universities where the theses were published, the study groups, and the research methods used. As a result of the research, it was found that the theses were mostly published in 2019, with the advisors holding the title of Assistant Professor, the studies were mostly conducted at Marmara University, teacher-focused study groups were the most common, and the research was primarily conducted using quantitative methods in the field of Educational Management and Inspection.

Keywords: job stress, teacher, master's thesis

¹ Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, mmuratiskin@hotmail.com

² Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, mucahidaltinisik7@gmail.com

³ Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, selimeiskin@gmail.com

Giriş

Eğitimle; bireylerde bilgi, öğrenme ve öğretme; toplumsal olarak gelişme ve ilerlemeye etkileşim yoluyla iyi bir yaşam standardına ulaşılmanın anahtarıdır. Günümüz dünyasında bireylerin hem sosyal hem de kişisel yönden iyi gelişebilmeleri için iyi eğitilmiş ve donanımlı olmaları gerekmektedir. Eğitim olmadan gelişme imkânsızdır. Dünyadaki tüm ülkeler bunun farkındadır ve bu nedenle eğitime daha fazla önem verir, bütçelerinin çoğunu eğitime harcar, kendi ülkelerine uygun özel eğitim politikaları oluşturur, öğretmen yetiştirmeye çalışır ve eğitimin temel organının öğretmen olduğunun bilinciyle hareket ederler. Mümkün olanı en iyi ve en yetenekli şekilde eğitmek için öğretmenlik mesleğini diğer meslek gruplarından farklılaştırarak öğretmenlere farklı değerler atfeder.

Öğretmenler, her şeyden önce bireyin, ikinci olarak da toplumun ilerlemesine, gelişmesine büyük katkıları olan; bilginin büyük bir kısmını oluşturan değerli mesleklerden biridir. İnsanların bilgi kaynaklarına sahip olması, insanların bu bilgileri nasıl kullanacaklarına rehberlik etmesi asıl önemli olan insanların karakter ve alışkanlıklarının oluşumunda etkilidir. İnsanların hayatında bu kadar önemli bir yer kaplayan ve hatta herkesin hayatına bir noktada dokunabilecek bir meslek olan bu mesleği icra edenlerin işlerini en iyi şekilde yerine getirebilmeleri için azami derecede motive olmaları gerekmektedir. Motivasyonu yüksek olan öğretmenler, öğrencilerin eğitimini daha iyi ele alarak gelecek nesiller için hayatı daha konforlu hale getireceklerdir (Coşgun, 2019). Böylece topluma fayda sağlayacak, ülkeyi geleceğe taşıyacak iyi insanlar olacak yeni bir nesil yetiştirilmektedir (Yetim ve Göktaş, 2004). Mesleğine gerektiği gibi önem vermeyen, yaptığı işten memnun olmayan, motivasyonu düşük bir öğretmenin öğrencilerine faydası olmamakla birlikte öğrencilerin de motivasyonunu etkileyeceği muhakkaktır (Kaya ve Büyükkasap, 2005).

Okulun amaçlarını gerçekleştirmek durumunda olan okul yöneticilerinin birlikte çalıştıkları öğretmenlerle ilişkileri büyük önem taşımaktadır. İşine, çalışma arkadaşlarına, yönetime ve bulunduğu ortama karşı olumsuz duygular içerisinde olan bir öğretmenin öğrencilerle sağlıklı iletişim kurması ve işinde verimli olması zordur. Oysa öğretmenlerle iyi ilişki kurabilen okul yöneticilerinin, öğretmenlerin iş doyumunu artırarak eğitimde başarıyı daha rahat sağlayabilecekleri söylenebilir. Işıkhân'da (2004) çalışanların yaşadığı stresi azaltmanın yollarından biri olarak iş doyumunu artırıcı çalışmaların yapılması gerektiğini belirtmektedir. İş doyumunu artırıcı yönde yapılan çalışmaların, hem öğretmenlerin yaşayabilecekleri stresin azalmasına hem de onların iş verimine olumlu katkı sağlayacağı söylenebilir.

Ayrıca, araştırmalar stres ile iş doyumunu arasında ters yönlü bir ilişkinin olduğunu göstermektedir (Altundaş, 2000; Gezer, 1998). İş doyumsuzluğuna paralel olarak zaman içerisinde iş stresi oluşabilmektedir (Işıkhân, 2004). Öğretmenlerle ilgili yapılan bir araştırma sonucunda da, iş doyumunu düşük olan öğretmenlerin iş doyumunu yüksek olanlara göre daha fazla stres altında olduğu bulunmuştur. Çalışanların iş doyumsuzluğu yaşamaları hem örgütleri hem de bireyleri olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu durum örgütsel açıdan işgücü devri, devamsızlık ve sabotaj şeklinde sonuçlara (Telman ve Ünsal, 2004), bireysel açıdan ise kişinin ruh ve bedensel sağlığı üzerinde olumsuz etkilere neden olabilmektedir (Işıkhân, 2004).

Bu noktadan hareketle 2003 - 2022 yılları arasında Türkiye'de yükseköğretimde yapılan yüksek lisans tezlerinde öğretmen iş stresi üzerine yapılan tezlerde; yayın yıllarının dağılımı, çalışılan örneklem grubu, örneklem seçimi, araştırma yöntemleri, veri toplama araçları, vb. analiz edilmesini gerektirmektedir. Bu gereklilik bu çalışmanın olmasına neden olmuştur.

Araştırmanın Önemi

İş stresine yönelik birçok araştırma yapıldığı bilinmektedir. Fakat geleceğe yön veren öğretmenlerin iş stresi üzerine yapılan çalışmaların 2000'li yıllardan itibaren yoğunluk kazandığı Ulusal Tez Merkezi'nde yayımlanan tez araştırmalarından anlaşılmaktadır. Yapılan bu çalışmada elde edilen verilerin ileride yapılacak tez çalışmalarına yardımcı olacağına inanılmaktadır. Öğretmenlerin iş stresi ile alakalı belirtilen alanlarda özel veya bütüncül olarak birçok çalışma yapıldığı görülmektedir. İlgili alanlarda çalışma yapmak isteyen yeni araştırmacılar ve bilim insanları öncelikle bu araştırmaları inceleyen çalışmaları takip etmektedir. Bunun için öğretmenlerin iş stresi konusunda yapılan araştırmaların belirli aralıklarla incelenmesi literatüre ışık tutacak, alandaki gelişme ve yönelimleri izleme yolunda yararlı olacaktır. Bu çalışmanın da öğretmenlerin iş stresi konusunda yapılan yüksek lisans çalışmaları inceleyerek yeni bir perspektifle değerlendirmesi yönünden literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada öğretmen iş stresi konusunda 2003 - 2022 yılları arasında yürütülen yüksek lisans tez çalışmalarının yapıldığı üniversite ve enstitü, hazırlandığı yıl, danışmanların unvanları, çalışma grubu ve araştırma yöntemlerine göre dağılımlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Belirlenen genel amaçlar doğrultusunda 6 alt problem belirlenmiştir.

1. Türkiye'de 2003-2022 yılları aralığında yapılan öğretmen iş stresine yönelik yüksek lisans yüksek lisans tez çalışmalarının yıllara göre dağılımı nasıldır?
2. Türkiye'de 2003-2022 yılları aralığında yapılan öğretmen iş stresine yönelik yapılan yüksek lisans tez çalışmalarının danışman unvanlarına göre dağılımı nasıldır?
3. Türkiye'de 2003-2022 yılları aralığında yapılan öğretmen iş stresine yönelik yapılan yüksek lisans tez çalışmalarının üniversitelere göre dağılımı nasıldır?
4. Türkiye'de 2003-2022 yılları aralığında yapılan öğretmen iş stresine yönelik yapılan yüksek lisans tez çalışmalarının çalışma gruplarına göre dağılımları nasıldır?
5. Türkiye'de 2003-2022 yılları aralığında yapılan öğretmen iş streslerine yönelik yapılan yüksek lisans tez çalışmalarının araştırma yöntemlerine göre dağılımı nasıldır?
6. Türkiye'de 2003-2022 yılları aralığında yapılan öğretmen iş streslerine yönelik yapılan yüksek lisans tez çalışmalarının enstitüye göre dağılımı nasıldır?

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu çalışma ile Türkiye'de yapılan yüksek lisans tezlerinde öğretmenlerdeki iş stresi ile ilgili araştırmaların doküman incelenmesi yöntemiyle elde edildiği, sonuçları açıklanarak yorumlandığı nitel çalışmadır. Tarihsel süreç içerisinde nitel araştırma, doğal olguları belirleme çabasından dolayı, "doğal araştırma", problem durumuna dair araştırmacının öznel düşüncelerini ihtiva etmesinden dolayı "yorumlayıcı araştırma" ve bir konuyu derinlemesine incelediği için "alan araştırması" gibi farklı şekillerde adlandırılmıştır. (Baltacı, 2017). Nitel araştırmalarda istatistiksel yöntemler yerine verilerin daha detaylı toplanarak araştırma sorularının irdelenmesi söz konusudur. Belirtilen veriler kapsamında bu çalışmada öğretmen iş stresi konusunda yapılan yüksek lisans tezlerin betimsel özellikleri incelenmiştir. Bu kapsamda tezlerin hazırlandığı yıl ve üniversite, danışmanların unvanları, enstitü, çalışma grupları ve araştırma yöntemlerine göre dağılımı incelenmiştir. Bu nedenlerle, öğretmen iş

stresi konulu bir yüksek lisans tezini betimsel olarak incelemeyi ve açıklamayı amaçlayan bu çalışmada nitel araştırma modelinin uygun olduğu düşünülmüştür.

Evren ve Örneklem

Türkiye'deki öğretmenlerin iş stresi konulu tez çalışmaları araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini belirlenirken amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmış olup kriterler şu şekildedir:

- Çalışmaların Türkiye'de yapılmış olması,
- YÖK Tez veri tabanında erişime açık olması,
- Yüksek lisans tezi olması
- "Öğretmenlerin iş stresi" konusunda yapılmış olması,
- 2003 - 2022 yılları arasında yapılmış olması

Bu kriterleri sağlayan çalışmalar araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Bu kapsamda araştırmanın örneklemini 2003-2022 yıllarında yapılan öğretmen iş stresi konusunda Türkiye'de yapılan yüksek lisans tezleri oluşturmaktadır. İncelenen yüksek lisans tezleri, YÖK Tez tarama merkezine erişilip anahtar kelimeler ile erişime açık 22 tez belirlenmiş ve araştırmaya dahil edilmiştir.

Veri Toplama Süreci

Bu çalışmada Türkiye'de 2003 - 2022 yılları arasında öğretmen iş stresi ile alakalı yapılan lisansüstü tezlerin betimsel özelliklerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu çalışmanın veri seti, YÖK Bildiri Merkezi'nin Arama bölümünde "öğretmen iş stresi" ibaresi altında listelenen makalelerden oluşmaktadır. Arama sırasında 25 makaleye ulaşıldı. 22 makalenin tam metin erişimine sahip olduğu ve 3 makalenin tam metin erişime sahip olmadığı belirlenerek araştırmaya dahil edilmemiştir. Çalışma kapsamında yüksek lisans tezi dahil olmak üzere toplam 22 tez incelenmiştir. İncelenen tezlerde anahtar kelimeler kısmında öğretmen ve iş stresinin geçtiği kelimeler kapsama alınmıştır. Belirlenen kriterlere sahip olmayan tezler incelenmemiştir. Sonuç olarak toplam 22 araştırma ile çalışılmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen verilerin analizinde betimsel analitik teknikleri kullanılmaktadır. Betimsel analiz, çeşitli veri toplama yöntemleriyle elde edilen verilerin belirli bir konu açısından özetlenip yorumlanmasını içeren bir analizdir (Özen ve Hendekçi, 2016). Betimsel analizde elde edilen veriler sistematik ve açık bir şekilde betimlenir ve yorumlanır. Çalışma konusuna uyan tezler seçilmiş, alt problemler ile ilişkilendirilmiş ve betimsel özellikleri incelenmiştir. Özellikleri incelenen tezlere ilişkin veriler Microsoft Excel programına aktarılarak frekans ve yüzde hesaplamaları yapılmıştır. Bu yöntemle elde edilen sonuçlar tablo haline getirilerek yorumlanmış ve bulgular kısmında sunulmuştur.

Bulgular

Araştırmanın 1. alt bölümü olan öğretmen iş stresine yönelik yapılan tezlerin yıllara göre dağılımları incelenmiştir. Elde edilen veriler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Tezlerin yıllara göre dağılımı

Yayın Yılları	Sayısı	Yüzde (%)
2003	1	4,55
2006	2	9,1
2007	1	4,55
2008	1	4,55
2009	1	4,55
2013	1	4,55
2015	3	13,6
2017	1	4,55
2018	2	9,1
2019	4	18,2
2020	1	4,55
2021	3	13,6
2022	1	4,55
Toplam	22	100,00

Tablo 1’de tezlerin yayınlanma tarihlerinde 2003 ile 2013 tarihleri arasında konuyla ilgili çalışmaların az olduğu görülmektedir. 2015 yılında yapılan 3 çalışma ve 2019 yılında yapılan 4 çalışma öğretmen iş stresine yönelik tezlerde bir artış olduğu görülmekte ise de 2020 yılında tekrar bir düşüş yaşanmıştır. Bunun sebebi olarak dünyada görülen pandemi olduğu düşünülmektedir.

2. alt bölümü olan öğretmen iş stresine dair yapılan tezlerin danışman unvanlarına göre dağılımları incelenerek elde edilen veriler Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Tezlerin danışman unvanlarına göre dağılımı

Danışman Unvanları	Sayısı	Yüzde (%)
Profesör	5	22,8
Doçent	5	22,8
Yardımcı Doçent Dr.	5	22,8
Dr. Öğretim Üyesi	7	31,6
Toplam	22	100,00

Tablo 2’de tezlerin danışman unvanlarının dağılımlarına göre incelendiğinde; 7 çalışmada Dr. Öğretim Üyesi (% 31,6), Profesör, Doç. ve Yardımcı Doç. Dr. ise 5’er (%68,4) araştırma için danışmanlık yapılmıştır. Yayınlanan tezlerde en çok Dr. Öğretim Üyesi danışmanlık yapmıştır.

3. alt bölümü olan öğretmen iş stresine dair yapılan tezlerin üniversite dağılımları incelenerek veriler Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3. Tezlerin üniversitelere göre dağılımı

Üniversiteler	Sayısı	Yüzde (%)
Gaziantep Üniversitesi	1	4,55
Kastamonu Üniversitesi	1	4,55
İstanbul Üniversitesi	1	4,55
Yeditepe Üniversitesi	2	9,05
Abant İzzet Baysal Üniversitesi	1	4,55
Maltepe Üniversitesi	1	4,55
Süleyman Demirel Üniversitesi	1	4,55
Üsküdar Üniversitesi	2	9,05
Fırat Üniversitesi	1	4,55
Kocaeli Üniversitesi	1	4,55
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	1	4,55
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi	1	4,55
Gazi Üniversitesi	1	4,55
İstanbul Gedik Üniversitesi	1	4,55
Kırklareli Üniversitesi	1	13,65
Marmara Üniversitesi	3	4,55
Akdeniz Üniversitesi	1	4,55
Beykent Üniversitesi	1	4,55
Toplam	22	100,00

Verilen Tablo 3'te tez çalışmalarının yayınlandıkları üniversitelere göre dağılımları incelendiğinde, en fazla 3 çalışma ile Marmara Üniversitesi, onu 2'şer çalışma ile Üsküdar Üniversitesi ve Yeditepe Üniversitesi tarafından yayınlandığı görülmektedir. Diğer üniversitelerde öğretmen iş stresi ile ilgili olarak yapılan çalışmalar 1'er tez ile (% 4,55) yayınlandığı görülmektedir.

4. alt bölümü olan öğretmen iş stresine dair yapılan tezlerin çalışma gruplarına göre dağılımları incelenerek veriler Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Tezlerin çalışma gruplarına göre dağılımı

Çalışma Grupları	Sayısı	Yüzde (%)
Yönetici ve Öğretmen	3	13,64
Öğretmen	19	86,36
Toplam	22	100,00

Tablo 4'te tezler çalışma gruplarının dağılımlarına göre incelendiğinde; 19 çalışmada (%86,36) öğretmenlerin, 3 çalışmada (%13,64) yönetici-öğretmen gruplarının yapıldığı çalışmalara yer verildiği görülmektedir. Örneklem grubunda en fazla çalışmanın öğretmenler ile yapıldığı görülmektedir.

5. alt bölümü olan öğretmen iş stresine dair yapılan araştırma yöntemleri incelenerek veriler Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Tezlerin araştırma yöntemlerine göre dağılımı

Araştırma Yöntemi	Sayısı	Yüzde (%)
Nicel Çalışma	22	100,0
Toplam	22	100,00

Tablo 5’te tezlerin araştırma gruplarına 2003 - 2022 yılları arasında öğretmenlerin iş stresi üzerine yapılan çalışmaların 22 nicel çalışmanın yapıldığı görülmektedir.

6. alt bölümü olan öğretmen iş stresine dair yapılan tezlerin anabilim dalları incelenerek veriler Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6. Tezlerin anabilim dalına göre dağılımı

Anabilim Dalı	Sayısı	Yüzde (%)
Psikoloji	4	18,2
Eğitim Yönetimi ve Denetimi	5	22,65
Eğitim Bilimleri	4	18,2
Özel Eğitim	1	4,55
Çalışma Ekonomi ve Endüstri İlişkileri	1	4,55
Sağlık Kuruluşları Yöneticiliği	1	4,55
Sınıf Eğitimi	1	4,55
İş Sağlığı ve Güvenliği	1	4,55
Sınıf Öğretmenliği	1	4,55
Zihin Engelliler Öğretmenliği	1	4,55
Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri	1	4,55
Çocuk Gelişimi	1	4,55
Toplam	22	100,00

Tablo 6 incelendiğinde tezlerin anabilim dallarına göre; 5 çalışmanın (%22,85) Eğitim Yönetimi ve Denetimi, 4 çalışmanın (% 18,1) Psikoloji, 4 çalışmanın (%18,1) Eğitim Bilimleri alanında hazırlandığı belirlenmiştir. Bunların dışında Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri, Özel Eğitim, Sağlık Kuruluşları Yöneticiliği, Sınıf Eğitimi, İş Sağlığı ve Güvenliği, Sınıf Öğretmenliği, Zihin Engelliler Öğretmenliği, Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri ve Çocuk Gelişimi alanlarında öğretmenlerin iş stresine ilişkin 1’er yüksek lisans tezi hazırlandığı tespit edilmiştir. 2003-2022 yılları arasında öğretmen iş stresiyle ilgili olarak en fazla yüksek lisans tezinin Eğitim Yönetimi ve Denetimi alanında yapıldığı belirlenmiştir.

Sonuç ve Tartışma

Bu araştırma amacı 2003-2022 yıllarında yapılan öğretmen iş stresi üzerine yapılan tezlerin betimsel olarak incelemek ve ulaşılan betimsel bulguları yorumlayıp sonuca ulaşmaktır. Bu amacı gerçekleştirmek için tezlerin yayımlandıkları yıllara göre dağılımları, kullanılan araştırma modelleri, hangi üniversitelerde yayımlandıkları gibi betimsel özellikleri incelenerek verilere ulaşılmıştır.

Araştırmada öğretmenlerin iş stresi üzerine 2003-2022 yılları arasında yapılan 22 teze ulaşılmıştır. Bu tez çalışmaları incelendiğinde problem ve probleme dayalı alt problemler tespit edilmiştir. Öğretmen iş stresine dayalı yayınlanan tezlerin tamamı yüksek lisans seviyesindedir. Elde edilen bulgulardan ulaşılan sonuçlara göre;

- Öğretmen iş stresi konusu işlenen tezlerin yıllara göre dağılımı incelendiğinde, en çok yayının 2019 yılında olduğu tespit edilmiştir.
- Tez danışmanlarının unvanlarına göre dağılımları incelendiğinde öğrencilere akademik desteği sağlayan en fazla danışmanın Dr. Öğretim Üyesi olduğu tespit edilmiştir.
- Belirlenen yıllar arasında en fazla çalışmanın Marmara Üniversitesi tarafından yapıldığı belirlenmiştir.
- Tezlerin örneklem gruplarında en çok öğretmenler ile çalışıldığı tespit edilmiştir.
- Tez çalışmalarında nicel yöntemlerin tercih edildiği belirlenmiştir.
- 2003-2022 yılları arasında öğretmen iş stresiyle ilgili olarak en fazla yüksek lisans tezinin Eğitim Yönetimi ve Denetimi alanında yapıldığı belirlenmiştir.

Araştırmaya yönelik sonuçlar kapsamında elde edilen cevapların tüm alt problemleri kapsayıp amaca ulaşıldığı görülmektedir. Araştırma sonuçları nicel verilere dayandırılmıştır. Dolayısıyla tezlerdeki sonuçların araştırma sonuçları ile örtüştüğü söylenebilir.

İncelenen tezlerin yayın yıllarına bakıldığında en çok yayının 2019 yılında yapıldığı görülmektedir. 2003 ile 2022 yılları arasında yayınların çok az seviyede olduğu değerlendirildiğinde 2018 yılındaki öğretim programında yapılan önemli değişikliklerin öğretmenlerin yeni öğretim programlarına adapte olma süreçlerinde stres yaşamış olabileceklerinin göstergesi olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla 2018 yılında öğretim programında gerçekleştirilen bu değişimin öğretmenler üzerindeki etkisi düşünüldüğünde konuya yönelik araştırmaların artmış olabileceğini söylemek mümkündür. Akdeniz ve Paniç (2012) yaptıkları çalışmada öğretmenlerin değiştirilen öğretim programı hakkında gerekli eğitimleri almadan yeni programın uygulanmaya başlanması öğretmenlerin pratikte problem yaşamalarına neden olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Susam ve Demir (2020), öğretim programlarının değişimi üzerine öğretmen görüşlerini değerlendirdikleri araştırmalarında öğretmenlerin öğretim programı değişikliği sonrasında adaptasyon sürecini başarısız buldukları tespit edilmiştir. Tüm bu sonuçlar doğrultusunda 2018 yılında öğretim programında yapılan değişiklikler öğretmenlerin sürece adaptasyonunu zorlaştırmış ve bu nedenle stres yaşadıkları öngörüldüğü için 2019 yılında öğretmenlerin iş stresi üzerine yapılan tez çalışmalarının artış gösterdiği düşünülmektedir.

Araştırmaya ait diğer bir sonuç tezlere daha çok Dr. Öğretim Üyesi olan akademisyenlerin danışmanlık ettiğiidir. Fakat diğer danışmanlık görevini üstlenen akademisyenlerin sayısının da Dr. Öğretim Üyesinin danışmanlık verdiği tez sayısına oldukça yakındır. Bu durum değerlendirildiğinde eğitim alanında bütün akademisyenlerin öğrencilere tam anlamıyla yönlendirilmede bulduklarını göstermektedirler.

Araştırmanın sonuçlandığı diğer probleme göre; öğretmen iş stresi konulu tezlerin 18 üniversite tarafından araştırıldığı ve en çok Marmara Üniversitesi tarafından yapıldığıdır. Ülke genelinde birçok devlet ve özel üniversite dışında vakıf üniversiteleri de düşünüldüğünde araştırmaya konu olan çalışmaların sayısının az olduğu görülmektedir. Bu nedenle konunun ilgi alanının genişletilerek bilimsel araştırmalarda kullanılması fikrinin desteklenmesi gerekmektedir.

Araştırmaların çoğunluğu öğretmen merkezli çalışmaları kapsamaktadır. Örneklem gruplarındaki dağılımlar incelendiğinde öğretmenlerin konunun merkezinde oluşları, eğitim işinin değişmez yapı taşları olması nedeniyle araştırmaların örneklemini oluşturdukları söylenebilir. Literatür incelendiğinde ulaşılan bu sonuçlar benzerlikler gösteren çalışmaların olduğu belirlenmiştir (Khan ve diğerleri, 2019; Fernández-Batanero ve diğerleri, 2021).

Tezlerin tamamına yakınında nicel yöntem tercih edildiği görülmektedir. Nicel yöntem ile elde edilen bulguların geçerliliği yüksek sonuçlar elde edilmesini sağlar. Bu yöntem nitel yöntemle göre daha geçerli sonuç elde edildiği için kullanılmakta ve tercih edilmektedir. Nitele göre daha kolay ve net sonuçlar elde edilebilir. Literatür incelendiğinde benzer şekilde nicel araştırmaların ağırlıklı olduğu belirlenmiştir (Dolapçı ve Cemaloğlu, 2022).

Öneriler

Çalışmada ulaşılan sonuçlar doğrultusunda Türkiye’de öğretmenlerin iş stresi üzerine yapılan tez çalışmalarında çoğunlukla nicel analiz yöntemlerinin kullanıldığı bu açıdan konuyla ilgili olarak farklı yöntemlerle yeni araştırmalara gereksinim duyulduğunu söylemek mümkündür. Bu anlamda mevcut çalışma konuyla ilgili bundan sonra çalışma yapacak araştırmacılar için araştırmalarını planlamalarına imkân verebilir. Mevcut konuyla ilgili olarak çalışmada yer alan üniversiteler dışındaki ülkemizde vakıf ve devlet üniversitelerinde de tez çalışmalarının akademisyenler tarafından öğrencilerin yönlendirilmesi önerilmektedir.

Referans

- Akdeniz, A. R., & Paniç, G. (2012). Yeni fizik öğretim programına ve uygulanmasına yönelik öğretmen. *Milli Eğitim Dergisi*, 8(1), 1-10.
- Akgemci, T. (2001). Örgütlerde Stres Yönetimi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 15(1-2), 301-309.
- Aksu, M. B. (1998). Fırat Üniversitesi Akademik Personelinin İş Stresi, Gerilim ve Başa Çıkma Düzeyleri. *Eğitim ve Bilim*, 22(107), 8-14.
- Altundaş, O. (2000). Poliste Stres ve İş Tatmini. Yüksek Lisans Tezi, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Erzurum, 102.
- Arslan, S. (2004). İş Stresi ve İş Doymu: Kara Kuvvetleri Komutanlığında Görev Yapan Muvazzaf Subay ve Astsubaylar Üzerine Uygulamalı Bir Çalışma. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Kara Harp Okulu, Savunma Bilimleri Enstitüsü.
- Aydın, Ş. (2004). Örgütsel Stres Yönetimi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(3), 49-74.
- Aydoğdu, O. (2021). Beden Eğitimi Öğretmenlerinin, Diğer Branş Öğretmenlerine Göre İş Stresi, Duygusal Yorgunluk, Duygusal Bağlılıkları Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma (Manisa İli Örneği). *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Gedik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Bağ, V. (2012). Gazetecilerde İş Stresi: Balıkesir İli Yerel Basında Çalışan Gazetecilerin İş Stresi Kaynaklarına İlişkin Bir Uygulama. *Yüksek Lisans Tezi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Balaban, J. (2000). Temel Eğitimde Öğretmenlerin Stres Kaynakları ve Başa Çıkma Teknikleri. *PAÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(Özel Sayı).
- Balcı, A. (2000). *Öğretim Elemanlarının İş Stresi: Kuram ve Uygulama*. Nobel Yayınları.

- Baltacı, A. (2017). Nitel Veri Analizinde Miles-Huberman Modeli. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(1), 1-15.
- Baltaş, A., & Baltaş, Z. (1999). *Stres ve Başa Çıkma Yolları*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Başaran, İ. E. (1982). Örgütsel Davranış. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını*.
- Brenner, S.-O., & Bartell, R. (1984). The Teacher Stress Process: A Cross-Cultural Analysis. *Journal of Occupational Behavior*, 5, 183-195.
- Coşgun, A. (2019). Kamuya ait okullarda öğretmen motivasyonunu etkileyen koşulların Herzberg'in çift faktör kuramı çerçevesinde incelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çivilidağ, A. (2003). Anadolu Lisesi ve Özel Lise Öğretmenlerinin İş Tatmini, İş Stresi ve Algılanan Sosyal Destek Düzeylerinin Karşılaştırılmasına Yönelik Bir Analiz. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Denuwara, B., Gunawardena, N., Dayabandara, M., & Samaranayake, D. (2022). A systematic review and meta-analysis of the effectiveness of individual-level interventions to reduce occupational stress perceptions among teachers. *Archives of Environmental & Occupational Health*(7), 1-15.
- Dolapçı, E., & Cemaloğlu, N. (2022). Okullarda öğretmenlerin mobbing yaşamalarına ilişkin yapılan çalışmaların incelenmesi: sistematik bir derleme. *Alanyazın Eğitim Bilimleri Eleştirel İnceleme Dergisi*, 3(1), 137-150.
- Embse, N. v., Ryan, S. V., & Gibbs, T. (2019). Teacher stress interventions: A systematic review. *Psychology in the Schools*, 56(8), 1328-1343.
- Ferhanoğlu Alkaya, S. (2009). İş Stresi: Türkiye'deki Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hastanelerinde Çalışan Uzman Psikiyatrist Hekimlerin İş Stres Düzeylerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Uygulama. *Yüksek Lisans Tezi*. Manisa: Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Fernández-Batanero, J.-M., Román-Graván, P., Reyes-Rebollo, M.-M., & Montenegro-Rueda, M. (2021). Impact of Educational Technology on Teacher Stress and Anxiety: A Literature Review. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(548), 1-13.
- Gezer, N. (1998). Muğla İl Merkezindeki Sağlık Kuruluşlarında Çalışan Hemşirelerde İş Doyumu ve Stres. *Yüksek Lisans Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 37-38, 65-66.
- Göksoy, S., & Argon, T. (2014). Okullarda Öğretmenleri Engelleyici ve Destekleyici Stres Kaynakları. *Journal of Teacher Education and Educators*, 3(2), 245-271.
- Güçlü, N. (2001). Stres Yönetimi. *G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(1), 91-109.

- Işıkhan, V. (2004). Çalışma Hayatında Stres ve Başa Çıkma Yolları. Sandal Yayınları, Ankara, 26-117.
- İlgar, Ö. (2001). Örgütsel Stresin Çalışan Kadınlar Üzerindeki Etkileri ve Stresle Başa Çıkma Yolları. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karabacak, G. (2010). İşgören Kişilik Özelliklerinin İş Stresi Üzerine Etkisi. *Yüksek Lisans Tezi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaya, A., & Büyükkasap, E. (2005). Fizik öğretmenliği programı öğrencilerinin profilleri, öğretmenlik mesleğine yönelik tutum ve endişeleri: Erzurum örneği. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 12(2), 367-380.
- Khan, A., Din, S. U., & Anwar, M. (2019). Sources and Adverse Effects of Burnout Among Academic Staff: A Systematic Review. *City University Research Journal*, 9(2), 350-363.
- Lazarus, A. A. (1985). Setting the Record Straight. *American Psychologist*, 40(12), 1418-1419.
- Luthans, F. (1992). *Organizational Behavior an Evidence - Based Approach*. New York: McGraw-Hill Inc.
- Özen, F. (2015). Öğretmenlerde İş Stresinin İş Aile Çatışması, Tükenmişlik ve İşten Ayrılma Niyetine Etkisi . *Yüksek Lisans Tezi*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özen, F., & Arslan Hendekçi, E. (2016). The Descriptive Analysis of Academic Studies Published in Turkey about Education Supervision between the Years of 2005-2015. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 6(11), 619-650.
- Pehlivan, İ. (2000). *İş Yaşamında Stres*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Pekerşen, Y. (2015). Otel İşletmelerinde Çalışan Aşçıların İş Stresi ile İş Tatmini, Örgütsel Bağlılık ve Toksik Davranışları Arasındaki İlişki. *Doktora Tezi*. Mersin: Mersin Üniversitesi.
- Selye, H. (1974). *Stress without Distress*. New York: J. B. Lippincott Company.
- Senemoğlu, P. (2017). Sağlık Kuruluşlarında Örgütsel Stres: İlaç Mümessilleri Üzerine Bir Araştırma. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Susam, B., & Demir, M. K. (2020). Öğretim Programlarının Değişimi Üzerine Sınıf Öğretmenlerinin Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 245-267.
- Telman, N. ve Ünsal, P. (2004). Çalışan Memnuniyeti. Epsilon Yayıncılık, İstanbul, ss. 11- 91.
- Tokay, T. (2000). Örgütsel Stres ve Performans İlişkisi (Bir Uygulama). *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Turunç, Ö., & Çelik, M. (2010). Çalışanların Algıladıkları Örgütsel Destek ve İş Stresinin Örgütsel Özdeşleşme ve İş Performansına Etkisi. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 17(2), 183-206.
- Vokić, N. P., & Bogdanić, A. (2007). Individual Differences and Occupational Stress Perceived: A Croatian Survey. *Working Paper Series*, 2-15.
- Yetim, A. A., & Göktaş, Z. (2004). Öğretmenin Mesleki ve Kişisel Nitelikleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 12(2), 541-550.